

שובר שוויון – הכשל והאלטרנטיבה

תוכן

- 2..... הפיכת חוק יסוד כבוד האדם וחירותו לחוקת שוויון מהותנית
- 3..... מה הרוויח העולם מתרבות השוויון
- 4..... השפעת חוק יסוד כבוד האדם וחירותו כתפיסת שוויון מהותני, על תרבות מדינת ישראל
- 5..... השפעת השוויון על מחיקת צביון הלאום – אירופה כמקרה בוחן
- 6..... הפגיעה בזוגיות והרצון לילודה
- 6..... 11 בספטמבר, דאעש וה"אביב הערבי"- ההתנגדות האלימה לתרבות השוויון
- 7..... סיכום ביניים
- 7..... היהדות - אלטרנטיבה לתרבות ה"שוויון"? .....
- 8..... הרחם כיסוד קיום מחולל תרבות
- 9..... מקום גילוי מקורות החיים
- 10..... הרחבת השפעת מקור החיים שבגוף האישה, אל שערה, קולה, אישה וביתה
- 12..... תרגום הייסוד הנשי - לרמת הלאום
- 13..... הזכר - כוח הזיכרון והעוררות, של מגמת המקור בזהות הנשית
- 13..... שיפור ההבדלה המגדרית, את פוטנציאל ההעצמה בחיבור בין המינים
- 14..... תרבות מעגלית מול תרבות פירמידה היררכית
- 15..... שינויים מרחיקי לכת בסוגיות הלאומיות והעולמיות שעל הפרק
- 16..... נאו פמיניזם נשי
- 17..... סיכום

השוויון – חלום האנושות של העת החדשה! אולם מה קורה כשהופכים אותו מאמצעי למטרה, ומוחקים בשמו את ייחודיות העמים והמגדר? המאמר שלפניכם, מוביל אותנו מן הרדידות המסוכנת אליו מוביל השוויון בתפיסתו כעצם התרבות, אל חזון תרבותי הבנוי דווקא על הייסוד ההולדתי הנשי המשפחתי והלאומי, כבסיס להעמדת היחיד ותרבות העמים

הפיכת חוק יסוד כבוד האדם וחירותו לחוקת שוויון מהותית

בשנת 92 יצר נשיא בית המשפט העליון את המהפכה החוקתית. את חוק יסוד כבוד האדם וחירותו בכנסת¹, הציג ברק כקביעה עקרונית מהותית המציבה מעתה את יסוד השוויון כבסיס תרבותה ותפיסתה המוסרית של מדינת ישראל².

הוא אף קבע, כי יסוד זה מעת שנקבע, נותן בידי הרשות השופטת לבטל כל חוק שתחוקק הראשות המחוקקת, שאינו עולה בקנה אחד עם חוק יסוד זה³.

במאמר זה איני מתייחס למהפך החוקתי שיצר ברק בקביעתו נורמות חדשות אקטיביסטיות ביחס שבין מעמד הראשות השופטת, מול הרשות המחוקקת, אלא למהפך שיצר מעצם יציקתו לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו, את הפרשנות הרדיקאלית של מעמד השוויון. בעוד החוק על פי דעת יוזמי החוק, מתייחס לזכויות הפרקטיות, אליהן זכאי כל אדם ללא הבדל דת גזע ומין, בנושאים כדוגמת ההעדפה בנתינת שירות, או בתעסוקה וכו', הרי אהרון ברק הוביל פרשנות ערכית, תרבותית של שוויון, הכוללת בתוכה הן את השוויון בהגדרת הלאום והן את השוויון המגדרי.

מאמר זה בנוי מארבעה שלבים.

- א. בשלב הראשון ניגע במקור ובתהליך הופעת השוויון כערך תרבותי בעולם. הסיבות להופעתו והצלחתו הגדולה.
- ב. בשלב השני נתייחס להשפעתו העצומה של ערך השוויון התרבותי על הגדרת זהותה הלאומית של מדינת ישראל ועל השפעתו על הגדרת הזהות האישית והמשפחתית.
- ג. בשלב השלישי אנו נתייחס לכשל המהותי שבתרבות השוויון ולמחיר שאנו משלמים ומשלם העולם בהשלטת התפיסה התרבותית הזו עלינו.
- ד. בשלב הרביעי אנו נתייחס לאלטרנטיבה התרבותית שיכולה מדינת ישראל להציב הן כלפי פנים בתוככי מדינת ישראל והן כלפי חוץ – בפני העולם כולו - פריצת דרך תרבותית שיש בכוחה לא רק לתת מענה לכשלים שגרמה תרבות השוויון לעולם, אלא ליצוק ערך מוסף הנהגתי ותרבותי שלא מומש עד כה.

כאמור, קידום ערך השוויון כפי שהוביל נשיא בית המשפט העליון בדימוס אהרון ברק, אינו מצומצם לצדדים הפרקטיים של הפליה על בסיס אתני לאומני או מגדרי במתן שירותים או הזדמנויות בתחומי החיים השונים, אלא כתפיסה מהותית תרבותית. תפיסה תרבותית זו אינה מתחילה כמובן מהשופט ברק, אלא היא נחלת העולם כולו. מה משמעות תפיסה זו ועד היכן היא מגיעה.

¹ חוק יסוד כבוד האדם וחירותו: עקרונות יסוד: 1. זכויות היסוד של האדם בישראל מושתתות על ההכרה בערך האדם, בקדושת חייו ובהיותו בן-חורין, והן יובדו ברוח העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל. מטרה 1א. חוק-יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. שמירה על החיים הגוף, והכבוד. 2. אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם. שמירה על הקניין 3. אין פוגעים בקניינו של אדם. הגנה על החיים, הגוף והכבוד. 4. כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו. חירות אישית. 5. אין נטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת. ² "זכויות יסוד אלה של האדם בישראל ממשיות להוות חלק מההלכה הפסוקה. בתי-משפט ימשיכו לפרש על פיהן את חוקי המדינה. עם זאת חל בזכויות האדם שינוי פנימי עמוק...הן הפכו להיות נקודת משען נורמטיבית הקובעת את תוקפם של דברי החקיקה כולם" (המהפכה החוקתית – אהרון ברק – 1992).

³ "...הצורך בזכויות אדם" הכתובות על ספר "שני במחלוקת. המחוקק הכריע במחלוקת זו, והעלה את חופש העיסוק וכבוד האדם וחירותו "על ספר". בכך שנונו כללי המשחק" החוקתיים, אם עד כה ניתן לשופטים "נשק קונבנציונלי" לטיפול בחקיקה בדרך הפרשנות וליצירת משפט מקובל ישראל, הרי עתה ניתן לשופטים "נשק לא קונבנציונלי", המאפשר ביטולו של דבר חקיקה שאינו מקיים את דרישות חוקי היסוד" (המהפכה החוקתית – אהרון ברק – 1992).

ברמת הלאום. תפסה מהותית זו רואה את בני האדם כשווים מהותית כשהשונות האתנית שבין הלאומים השונים, הינה תוצר של הבנייה חברתית בלבד. תפיסה זו התרחבה ביתר שאת מכוח המהפכה התעשייתית ותהליך הגלובליזציה שהתחזק והפך את העולם כולו להיות "שטוח"⁴. הפיתוח התעשייתי והמדעי, הבילו לכך שנושא המסחר, הכלכלה, התקשורת ורווחת הפרט, הפכו להיות הגורם המרכזי בהתנהלות העולם. התרבות האתנית הלאומית, פינתה את מקומה לתרבות הצריכה וממילא החלה למחוק גבולות בין עמים ולאומים, מתוך הצורך הגובר והולך, להתחזק כלכלית. דוגמא טובה לכך היא היווסדות גוש האירו בשנת 1998 והפיכת מטבע האירו כמטבע הרשמי של המדינות החברות בו, תוך ביטול המטבע הלאומי של אותן המדינות!

מה הרוויח העולם מתרבות השוויון

התחזקות המגמות האינדיבידואליות בתרבות העולם, והחלשות התרבות האתנית הלאומית, לא הגיעו במקרה. העולם ובמיוחד אירופה, הגיעו לידי סביאה מן המלחמות הלאומניות בשטחם שהובלו על ידי המלכים השונים בעיקר מתוך גחמות אישיות, שהביאו מיליוני הרוגים, לא רק מחרב המלחמות אלא מן הרעב והמחלות שבאו בעקבותיהן. המתיישבים שיצאו מאירופה ליישב את אמריקה חמושים באידיאולוגיה הפרוטסטנטית, פרשו במפורש על מנת לבדל את עצמם מהריגושים האתניים היצריים לטובת פיתוח הפרט, בתמיכת הדת הפרוטסטנטית הרואה ב"עשיית כסף" חלק ממתת האל ורצונו להביא לפיתוחו של האדם⁵. מלחמת העולם השנייה והיצריות הנאצית⁶, דחפו להקצנה נוספת לכיוון הגלובליזציה ובתוך כך הקמת ארגון הבריאות הבין לאומי, הצלב האדום האו"ם ועוד, שנולדו על מנת להביא את העולם לפעול על בסיס המכנה המשותף הקיומי הבסיסי ביותר של האנושות להביא לרווחת הפרט - כלכלה, מדע ורפואה.

שווה היה לעולם לשם כך לוותר על כל הריגושים האתניים אותם הוא דחק לרמה של "רב תרבותיות" מינהגית וטקסטית, תוך יצירתו תחליף פוסט מודרני של "קהילות מדומיינות"⁷, המאגדות בתוך עצמן סביב ערכים ותחומי עניין בשותפים, ללא קשר לגבולות והימצאות פיזית. המגמות האינדיבידואליות שהתחזקו עם התחזקות מגמת השוויון, יצרו את התחושה (שאינה משוללת אמת), כי בכוח הפרט להגיע להשפעה גלובלית רק אם ירצה, השפעה חוצת גבולות⁸.

השוויון המגדרי, נולד אף הוא מאותה המגמה המתרחקת מן האפיקים היצריים שאינם פרי בנייתו של האדם, אל האינדיבידואליות האישית ללא הגדרת מין⁹. גישת השוויון המגדרי, מבטלת לגמרי את ההבדלים בין הגבר והאישה כהבדלים מולדים ורואה בכלום (התנהגות, ההעדפות צבע, מקצוע ואפילו את המשיכה המינית וכו') למעט עצם מעשה ההולדה הפיזי, הבנייה חברתית.

מתוך החופש האישי שמקנה תפיסה זו, מופיעות בתרבות המערבית הלגיטימציה ל"זוגיות" ול"משפחתיות" הומו סקסואלית או לסבית. וכן שינויי מין טרנסג'נדריים¹⁰.

גם פה מביאה גישה תרבותית זו כוח רב בידי האדם, בהגדרתה את רצון האדם כגורם היחיד המשפיע על התנהלותו וקביעת חיי. תפיסה זו תרמה רבות להורדת רמת ההפליה המגדרית והשפלת הנשים שהיו נחלת תרבויות רבות, מתוך המעמד הנמוך שזכו העיסוקים הנשיים הקלאסיים, במיוחד לאור התפתחות המדע והטכנולוגיה ופתחה בפניהן תפקודים רבים שלפני כן היו חסומים בפניהן.

⁴ "העולם הוא שטוח" - תומאס פרידמן. 2005.

⁵ האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם - מקס וובר.

⁶ הנאו פגניות ומרחב המחיה

⁷ "קהילות מדומיינות" - בנדיקט אנדרסון-1983.

⁸ כדוגמת מייסד פייסבוק, מארק צוקרברג. מייסד מיקרוסופט ביל גייטס,

⁹ "הנשים שוות הן משום ששוב אינן שונות מן הגברים. ההנחה של פילוסופיית ההשכלה - "הנפש בת בלי מין היא", נעשתה נחלת הכלל... הגברים והנשים זהים, ושוב אינם שווים כקטבים מנוגדים" (אריך פרום - אומנות האהבה

¹⁰ עיגון זכות נישואין חופשית להומואים ולסביות, מקבל את חשיבותו מנקודת המוצא הערכית של ה"שוויון". ראה בעניין זה - יפעת ביטון - "השפעתו של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו על מעמדם של זוגות חד-מיניים" (קריית המשפט כרך ב' עמ' 401 - 472).

לאחר שנגענו בסיבות להופעת ערך השוויון הלאומי והמגדרי, כחלק מתהליך הגלובליזציה העולמי וההתמקדות ביכולות האינדיבידואליות של האדם, ללא התייחסות תולדתו האתנית, צורת וצבע עורו והבנייתו הגופנית המגדרית, אנו חוזרים להשפעת תרבות זו על מדינת ישראל.

השפעת חוק יסוד כבוד האדם וחירותו כתפיסת שוויון מהותני, על תרבות מדינת ישראל

כאמור לעיל, הגורם המחולל המרכזי של תרבות השוויון במדינת ישראל, הינו בית המשפט העליון בשבתו כ"בג"צ. את השפעתו יוצר בג"צ הן ברובד הלאומי והן ברובד הפרטי בהתייחסותו לסוגיית המגדר.

מגמת השוויון המהותני בהגדרת הלאום, באה לידי ביטוי, בכמה וכמה פסיקות בג"צ, ביניהם נציין את בג"ץ קעדאן, שכפה על הישוב קציר לקבל אליו את משפחת קעדאן הערבית. בג"צ מינהל מקרקעי ישראל, שכפה (ב2001) ייצוג ערבי במנהל מקרקעי ישראל. פסילת חוק המסתננים ב2013, שכפה על מדינת ישראל למנוע את כליאתם של מסתננים לתקופה משמעותית.

כפיית עירוב מגורים בין יהודים וערבים, נתינת ייצוג ערבי במנהל מקרקעי ישראל והקדמת זכויות הפרט למסתננים בלתי חוקיים כנגד האינטרסים האתניים של מדינת ישראל, חורגת הרבה מעבר לשמירה הפרקטית על זכויות הפרט, כיוון שבסוגיות אלו נדחה האינטרס הלאומי האתני של מדינת ישראל כמדינת היהודים. בכך למעשה מקדמות פסיקות אלו את היות מדינת ישראל מדינת כל אזרחיה.

במגמה זו אכן הודה נשיא בית המשפט העליון ברק לאחר פרישתו, כי על פי תפיסתו, חוק השבות נועד רק למי שהוא יהודי. אולם ביחס לכל מי שכבר נמצא בתחומי מדינת ישראל, התפיסה הנכונה היא כ"מדינת כל אזרחיה"¹¹.

את השפעת מגמת השוויון כתפיסת תרבות מהותנית, מקדם בית המשפט העליון גם בנושא המגדר.

ביחס לסוגיה זו, נזכיר את בג"ץ אליס מילר (1995) שכפה שוויון בין המינים בצה"ל בעקבות עתירתה של אליס מילר שרצתה להתקבל למיוני הטייס, בג"ץ יוסי בן ארי 2006, שכפה רישום זוגות הומוסקסואלים כנשואים במרשם האוכלוסין. כפיית בג"צ ב2016 על בית הדין הרבני הגדול למנות סמנכ"ל אישה לבתי הדין הרבני. ועוד.

הקביעה כי לא קיים הבדל מגדרי בין גברים ונשים ועל כן לא ניתן להדיר מגדר מסוים ממסגרת כלשהי (בתי הדין הרבניים או המערך הלוחם) והרחבת נורמות ההתייחסות לזוגיות, נישואין ומשפחה, אינן קביעות פרקטיות. הן מפרקות מסגרות מהותיות קיומיות וקובעות נורמות קיום והתנהגות חדשים לטווח הארוך. בהפיכת פסקי דין אלו לתקדים משפטי מחייב, נוצרת תשתית תרבותית חדשה, המשטיחה את הייחודיות הקיומית המולדת הן של הלאום והן של המגדר, ומשליטה קונפורמיות תרבותית אחידה.

אמנם, מגמת השוויון כתרבות, אינה נחלת קידומו של בית המשפט העליון בלבד והיא מקודמת על ידי גורמים אזרחיים שונים בעלי השפעה, גם ללא צורך ב"דחיפת" בג"צ. בהקשר לכך נציין את תהליך הערבוב המגדרי בצבא המקודם כיום דרך שינוי תפיסת הצבא מפקודת השילוב הראוי ל"פקודת השירות המשותף". הרחבת הגדודים המעורבים בצה"ל ותכנית שילובן של בנות במערך הלוחם בטנקים. מגמות אלו מקודמות בצה"ל, לא מכוח אילוצו של בג"צ, אלא מכוח הובלת בעלי האג'נדת השוויון התרבותי והשפעתה על נושאי התפקידים הצבאיים הבחירים.

הבנת כל תהליך התחזקות מגמת השוויון במדינת ישראל, כתהליך תרבותי מהותני, מבארת לנו מדוע אין התחשבות בקשיים ובכשלים המעשיים במימוש מגמות אלו. ברגע שהמדובר ביצירת נורמות תרבותיות, שאלת הפרקטיות מתגמדת. על כן, גם אם התאמת הקורסים הקרביים השונים למגדר

¹¹ "מצד אחד אנחנו מדינה יהודית דמוקרטית ואני לא רוצה לוותר על כך... מצד שני אני מאמין גדול במדינת כל אזרחיה. לתושבים הערבים מגיעות כל הזכויות המגיעות ליהודים. ליהודי יש אומנם זכות ראשונית לעלייה לארץ אבל ברגע שהוא מגיע אליה, זכויותיו צריכות להיות שוות לזכויותיו של הערבי" (אהרון ברק בכינוס לציון 25 שנים לכינון תכנית "משפטים לזכויות אדם" של הקרן החדשה לישראל 25.6.09)

הנשי, מביא להוצאות כספיות אדירות, גם אם רמתן המקצועית או הפיזית של הלוחמות בחיילות השונים, הינה נמוכה מן הנורמה המצופה בצה"ל, גם אם יתברר כי ילדים הנולדים לזוגות הומוסקסואלים, נפגעים מקיום תא משפחתי שאינו הטרוסקסואלי, לא ישנה הדבר מקידום המגמות הללו, כיוון שכשהמדובר בהקניית מגמות תרבותיות עקרוניות, מכופפים הצרכים הפרקטיים לטובת העיקרון המהותי, כל עוד לא מביא הדבר לכשלים מוחלטים שלא ניתנים לשליטה.

הבנת מרחב השפעתה של תרבות השוויון על מדינת ישראל, מביאה אותנו לשלב הבא של בחינת ההשלכות ההרסניות שיש לתרבות זו בהשפעתה הן על מהות הלאום, המשפחה, הזוגיות ומאפייני התרבות העולמיים. התבוננות על סוגיות אלו, במשקפיים עולמיים, מאפשרת לראות את מרחב ההשפעה של תרבות זו, בקנה מידה רחב שאינו רק בפרספקטיבה מקומית המושפעת מקשיים וצרכים נקודתיים כגון הסכסוך הישראלי הערבי, או סוגיות הביטחון הכרוכות בשירות נשים, המסית את הדיון מתרבות השוויון עצמו, לקשיים הנקודתיים.

השפעת השוויון על מחיקת צביון הלאום – אירופה כמקרה בוחן.

השפעת תרבות השוויון בקנה מידה עולמי, ניתנת לבחינה מעמיקה וארוכת טווח באופן מיוחד באירופה. שם יישמו הלכה למעשה את מגמת השוויון ביחס לתפיסת הלאום. יישום מגמה זו מופיעה בכמה כיוונים. האחד – פתיחת גבולות הלאום בכל אירופה והפיכתה לגוש אחד – גוש האירו הכולל בתוכו 19 מדינות בהם המטבע הרשמי הפך להיות מטבע האירו כשהסמכות המוניטרית העליונה אינה בידי המדינות החברות בגוש, אלא בידי הבנק המרכזי האירופאי. באופן רחב יותר איחדה עצמה אירופה סביב ה"איחוד האירופאי" הכולל בתוכו 28 מדינות, שקבעו לעצמם פרלמנט משותף ושוק ללא גבולות פנימיים.

מהלך זה יצר בלא משים להתערטלות העמים המרכיבים את הגוש, מלאומיותם. הגורם היחיד המשמעותי לעמים המרכיבים את האיחוד הפך להיות אך ורק הגורם הכלכלי, כשהעמים מאבדים את כבודם וייחודיותם האתנית, תוך שהם מפתחים תלותיות במדינות העשירות ובראשן גרמניה. מגמה זו היא שהובילה לנפילתה של איטליה, ספרד ויוון. אותה יוון שהחזיקה בידה את מטבע ה"דרכמה" כהמשכיות לזו היוונית הקדומה, ויתרה עליה לטובת מטבע שכל משמעותה כלכלית בלבד¹².

מהלך נוסף שיצרו 29 ממדינות אירופה ב"אמנת שנגן" האיצה את תהליכי ההגירה בתוך ואל הארצות הללו. אמנה זו, הסירה את ביקורת הגבולות בין המדינות החותמות ("אזור שנגן"), והביאה לצמצום תהליכי מעבר הגבולות גם במעברי הגבול החיצוניים, כלפי מדינות שמחוץ לאזור ההסכם. המשמעות של הסכם זה הייתה מטלטלת. היכולת לעבור ממדינה למדינה בתוך אירופה ללא ביקורת וללא כל עיקוב, יצרה הגירת עמים ממדינה למדינה, תוך ערבוב אתני לא נשלט. מיליוני פולנים היגרו לבריטניה. מיליוני תורכים היגרו לגרמניה. המדובר היה בזרם "הגירת עבודה", כשמצד המהגרים האינטרס למצוא עבודה מכניסה יותר למשפחותיהם ומצד המדינות הקולטות את ההגירה, כוח עבודה זול לאותם מקצועות שבני הלאום ה"מארח" כבר לא היו מוכנים לבצע. הגירה נוספת שנוצרה בשנים האחרונות בעקבות ה"אביב הערבי", הינה הגירת הפליטים בעיקרם מוסלמים, מאזורי הקרבות והסכסוך השונים כדוגמת לוב וסוריה. כאן בא לידי ביטוי באופן חריף הקונפליקט שבין מגמות הגלובליזציה שעל בסיסן פועלות מדינות האיחוד, לבין המאפיינים האתניים של הלאומים השונים. תפיסת עולמם של מצדדי הגלובליזציה, הרואה את האדם מצד מרכיביו האישיים הפרטיים המשותפים לכל אדם, צפתה כי מכנה משותף זה יביא להיטמאות המהגרים בארצות קליטתם, תוך שהם שומרים על הזיקה האתנית שלהם ברמת פולקלור אישי במסגרת הרב תרבותיות. אולם לא כך היה¹³. הזהות האתנית המוסלמית נשמרה

¹² "כאשר מדינה זונחת את המטבע הלאומי שלה, אחד הביטויים המקודשים ביותר של הריבונות הלאומית והזהות הלאומית, היא מבטאת ויתור עמוק יותר על הרגשות הלאומיים שלה" (פרופסור שבתי רוזן בספו "בנבכי המשפט הבינלאומי").

¹³ כפי הודאתן של ראש ממשלת בריטניה דויד קמרון ב-2011 וקנצלרית גרמניה אנגלה מרקל ב-2010, כי מדיניות ההגירה החופשית וה"רב תרבותיות" כשלו לחלוטין, תוך שהם מציגים דוקטרינה חדשה של "ליברליזם קשוח" שמעוניינת להכפיף מהגרים ומיעוטים החיים בארצם תחת ערכי ליבה המחייבים שכל המהגרים ילמדו את שפת הארץ ההגירה ואלמנטים

ואף הועצמה בארצות אירופה, כשהמהגרים לא רק שומרים על זהותם המקורית, אלא אף מרחיבים את השפעתם על אחרים. אירופה יצאה נדהמת מן העובדה כי רבים מן הטרוריסטים של דעאש שפעלו בארצות אירופה ואף הלכו אל אזורי הקרבות בכדי לעזור לדאעש, היו בניהם של אותם מהגרים שכבר נולדו בארצות ההגירה¹⁴.

הפגיעה בזוגיות והרצון לילודה

את הפגיעה האנושה שהובילה תרבות השוויון או מוצאים גם ביחס לתחום האישי – תחום הזוגיות. מגמת השוויון הגורסת כיום שכל ההבדלים בין גבר ואישה הינם הבדלים מכוח הבנייה חברתית, הובילו לכך שמבנה הזוגיות כיום אינו מבנה של השלמה (בין זכריות ונשיות), אלא חיבור הסכמי! גם פה נוצרה כפי שנוצרה ברמת הלאום מגמות "מדומיינות" – זוגיות מדומיינת, הנקבעת על פי רצונו וצרכיו של האדם. לא רק בין גבר ואישה אלא אף בין גברים וגברים ובין נשים ונשים. אין פה רק ביטוי להעדפה מינית, אלא הרדדה לחלוטין של קשר הנישואין. מכאן נוצרים אחוזי הגירושין הגבוהים, בין זוגות שנישאים. מכאן גם נוצר חוסר הרצון להביא לעולם את פרי הנישואין הללו – הילודה, לעולם.

מנתונים דמוגרפיים שהתפרסמו כבר ב-2008 עולה כי 34 מדינות אירופאיות (מזרח ומערב) רבות ובתוכן גרמניה וברית המועצות וכן יפן ביבשת אסיה, נמצאות במדרון תלול של איבוד אוכלוסייה. אם לשם גידול אוכלוסייה מעבר לאחוזי המיתה, יש צורך בילודה הגדולה מ-2.09 ילדים לאישה, הרי במדינות אלו המצב נמוך יותר בהרבה כשעל פי התחזיות בשנת 2050 יאבדו חלקן של המדינות הללו 25 אחוז מכמות האוכלוסייה שבהן¹⁵. מגמה זו מוסברת ברמה החיצונית מצד הקשיים הכלכליים מחד, ומאידך (כגון ביפן) מפאת התחרות הכלכלית והתעסוקתית המאפיינים את העולם המערבי. העובדה שמגמה זו אינה נחלתם רק של אלו הנמצאים במצוקה כלכלית, מלמדת כי המדובר בתרחיש עומק בתוך החברה המערבית. גם פה, כפי שראינו ביחס להגדרת הלאום, התחליף לחיבור הזוגי העמוק ופרייון עומק זה במעשה הילודה, הינו הפרייון הכלכלי הרדוד. אם ברמת הלאום מצאנו את השעבוד הכלכלי שיצרה הגלובליזציה, הרי כאן אנו מוצאים את השעבוד להישגיות התעסוקתית והכלכלית המהווה תחליף לפרייון הזוגיות.

11 בספטמבר, דעאש וה"אביב הערבי" – ההתנגדות האלימה לתרבות השוויון

הנושא השלישי ששהינו תוצאה ישירה לתהליך השוויון או הגלובליזציה העולמית, הוא תופעת הטרור או השפעת האסלאם הקיצוני שהועצמו מאירועי 11 בספטמבר 2001 בפיצוץ מגדלי התאומים על ידי ארגון הטרור האסלאמי אל – קאעידה, המשכו בהקמת דעאש וסדרת ההתקוממויות של ה"אביב הערבי". אירועי ספטמבר 2001 והקמתו של דעאש בשנת 1999 שהפך עצמו ל"מדינה האסלאמית" בשנת 2014, הפרו את כל כללי הגלובליזציה העולמית, שראתה את העולם מתקדם לקראת אחדות ושיתוף פעולה כלכליים. ה"אביב הערבי" שהחל מהתקוממויות עממיות החל מדצמבר 2010 בתוניסיה והתפשט למדינות רבות כדוגמת מצרים, תימן, לוב וכו' לא שיפר את המצב אלא אף הביא לאכזבה גדולה עוד יותר. מהלך זה, לא רק שלא הוביל להתקדמות הדמוקרטיזציה באזורים אלו, אלא נתן דחיפה חזקה לחיזוקו של דעאש בכל אזורי ההתקוממות כדוגמת מצרים, סוריה ולוב והפך בעיני רבים מ"אביב ערבי" ל"חורף האסלאמי".

המתבוננים בזרמי העומק הכלל עולמיים, מזהים כי דעאש כמייצג את התנועות האסלאמיות הקיצוניות, אינו רק תוצר של הגלובליזציה העולמית, מצד ערעורו על תפיסת מדינת הלאום הטריטוריאלית בשאיפותיו החורגות מעבר לגבולות מדינת הלאום, בהצעתו מבנה מדינתי חדש, ובשימוש באמצעים גלובליים, ובתקשורת ובכלכלה העולמית לחיזוק מעמדו, אלא בעיקר מצד היותו **תגובת נגד** לתהליכי הגלובליזציה – התרסה כנגד תהליכי ההאחדה וההשטחה הגלובליים הדורסניים ובתוך כך התנגדות

הקשורים לתרבות הארץ אליה היגרו ("פצצה מוסלמית מתקתקת – מדינות ההגירה קרסה" – רועי סימיוני – 26.5.13YNET).

¹⁴ "בני הדור השני והשלישי של המהגרים נחשבים לקיצוניים יותר מהוריהם" ("אירופה הפסידה במלחמה עוד לפני שהיא החלה" – ד"ר יוחאי סלע (2015).

¹⁵ הג'נוסייד השקט – יובל בוסטן ואלון לוין – 2008

ללאומיות ולמדינת הלאום הערבי, המהווים מבנים רעיוניים ומעשיים מערביים.¹⁶ הבנה זו, יש לה השלכה ישירה כלפי סוגיית הסכסוך הישראלי הערבי. הראייה הכלל עולמית של העימות האסלאמי מערבי, כעימות בין תרבויות, מלמדת כי גם את הסכסוך הישראלי הערבי אין לראות כסכסוך גבולות, אלא כחלק וכגרעין העימות הגלובאלי בין האסלאם לעולם המערבי. מדינת ישראל הציונית מכוח חזונו הריבוני של הרצל, נחשבת למדינת לאום מערבית לכל דבר וממילא נטע זר בתוך התרבות השמית המזרח תיכונית.

סיכום ביניים

למדנו אם כן עד עתה, כי השוויון כתרבות המתעלמת מן הייחודיות האתנית של העמים, והייחודיות המגדרית של האישה והאישה, שהביא ליכולות האדירות של האדם, לקדם את שאיפותיו הפרטיות, את הלאומים לידי שיתופי פעולה מדעיים וכלכליים וחיזוק מעמד האישה ממצב שיעבוד וניצול שהיו מנת חלקה בתרבויות רבות, גרם במקביל להשטחת 'מאפייני הלאום, לעקירות הגירה עולמיות, שיעבוד לכלכלה ולאיילי ההון, איבוד האדם את ייחודיותו המינית, הרדדת הקשר הזוגי ולהופעת האסלאם הקיצוני.

ההצבעה על המגמות ההרסנית שמביא השוויון התרבותי על מבנה העולם, מעבירה אותנו לשלב הבא של הצבת אלטרנטיבה. כבר בשלב זה, אנו מבינים כי האלטרנטיבה חייבת לכלול בתוכה את המגמות החיוביות שהשיגה תרבות השוויון. כמו כן, היא חייבת להיות בעלת מגמות השפעה הוליסטית – לא רק על מדינת ישראל והאזור הגאוגרפי הים תיכוני אלא על עמי העולם כולו. מבחינה זו הגלובליזציה מהווה לדידנו לא רק אילוץ, מצד שאיננו יכולים להציב תפיסת לאום או תרבות שלא תהיה מקובלת על מדינות העולם, אלא אתגר אמיתי, להציב מגמה תרבותית שיש לה השפעה מעגלית כלל עולמית.

השאלה הנשאלת היא, מהיכן אמורה להגיע אותה אלטרנטיבה?

היהדות - אלטרנטיבה לתרבות ה"שיוויון"?

לאחר שפרנסיס פוקויאמה¹⁷, חזה ב"קץ ההיסטוריה והאדם האחרון" את ניצחונה של התרבות המערבית, השלמת תהליך הגלובליזציה והגעה אל השלום העולמי, מנפץ סמואל הנטינגטון בספרו "התנגשות הציוויליזציות", את "חזון אחרית הימים" הזה, ומעלה את הטענה כי דווקא ההומוגניות התרבותית המערבית, תביא ליצירת הקרע וההתנגשות הבאה – והפעם בין הציוויליזציות, מתוך התעקשות התרבויות הדתיות והאתניות על מעמדן ותרבותן.

מכאן אנו למדים, כי בסופו של דבר האתניות הקדומה והדתות, טומנות בעומקן, כיווני תרבות שונים, שלא תמיד יוצאים כראוי על פני השטח. אולם גם אם ינסו למחקן, הן יוצאו בשלב זה או אחר מחדש¹⁸.

מה אם כן, יש לתרבות היהודית להציג מול תרבות השוויון? בהצגתו את שמונת הציוויליזציות המרכזיות כיום בעולם, מדלג סמואל הנטינגטון על התרבות היהודית, בראותו אותה ברובה נטמעת בעיקר בקרב התרבות המערבית.

לבושתנו, אכן ניתן לומר שמדינת ישראל שהייתה אמורה להיות המייצגת המרכזית של התרבות היהודית, לא זאת בלבד שלא השכילה להוות ציוויליזציה משמעותית לאנושות של העת החדשה, אלא היא אף הטפילה עצמה לחלוטין אל הציוויליזציה המערבית.

¹⁶ "דאע"ש ושאר תנועות האסלאם הפוליטי מהווים תגובה לגלובליזציה...מדובר בשאיפה לשמר זהות אסלאמית נבדלת מההתמערבות המואצת שגוזרת הגלובליזציה על תרבויות העולם. האסלאם כתרבות, זהות ושלל טקסים ודפוסים מתריס נגד תהליכי ההאחדה וההשטחה הגלובליים הדורסניים במהותם" ("דאע"ש כתגובת נגד לתהליכי הגלובליזציה" - מרזוק אלחלבי מכוון-ליר ירושלים)

¹⁷ פרופסור לכלכלה פולטיטת. יליד ארצות הברית ממוצא יפני.

¹⁸ במאמרו "החשיבה המיתית כגורם מכריע במדע המדינה וביחסים הבינלאומיים", מתייחס דר' דרור אידר, למשקל המיתוס או הארכיטיפ (אב טיפוס) הקדום, בפוליטיקה העולמית העכשווית. הארכיטיפ המלווה את הלאום ממעת היווסדו, אינו רק סיפור היסטורי מן העבר, אלא הוא מהווה גורם יסודי מכוון ומעצב של התרבות הלאומית לאורך כל הדורות

אולם, למי שמסוגל להתייחס למקורות התורניים יותר מאשר אוסף של הלכות והוראות, יוכל לראות כי היהדות מציגה תפיסה תרבותית הפוכה לחלוטין מזו ה"שוויונית" המערבית. בולטת בה ביותר ההבדלה והדגשת השונות. ההבדלה והשונות שבין יהודי וגוי. ההבדלה והשונות שבין כהן, לוי וישראל, ההבדלה והשונות בין השבטים אף במקומות מגוריהם. וכמובן, ההבדלה והשונות המגדרית – בין גבר ואישה.

הדגשה זו מעלה באופן מיידי את השאלה ואת החשש, האם בכך אנו שוב חוזרים אחורה, אל ההפליה והגזענות בין המגזרים השונים. אותה רעה חולה שהביאה את התרבות המערבית למחיקת השונות הזו לגמרי?

התשובה לקושי בסיסי זה, נמצאת בבנייתה של היהדות את תרבותה דווקא על יסוד נשי – היסוד הרחמי.

הרחם כיסוד קיום מחולל תרבות

מהי תוכנו של יסוד תרבותי זה?

הוא מופיע בארבעה הלכות יסודיות

1. יהודי הוא הנולד אך ורק מאימא יהודייה¹⁹.
2. בכור נחשב רק פטר רחם – בכור מן האם²⁰.
3. אין הבכורה מתקיימת, אלא במהלך יציאה שלם של הוולד - מן הרחם ועד לפתח היציאה מגוף האישה. "יוצא דופן" שנולד בניתוח קיסרי – אינו בכור²¹.
4. מעשה ההיריון הרחמי, הוא הקובע את שייכות הוולד ולא ביצית האם (אם פונדקאית)²².

תלות הגדרת מיהו יהודי בהולדת האישה, קיום הבכורה המקורית בישראל על פי היוצא ראשון מרחם האישה וקביעת התהליך הרחמי את הבכורה והשייכות ההורית, מלמדים כי הרחמיות הזו מכוחה של האם, אינה רק תנאי מקדים או אמצעי להופעת קומה נוספת – קומת הרוח על גביה. תלות זו הינה חודרנית מידי ומשפיעה על יסודות בסיסיים מידי, מכדי להיות רק אמצעי. השפעת העומק הזו על מאפייני התרבות המרכזיים של הוולד – הן בקביעת לאומיותו והן בקביעת בכוריותו הנחשבת למרכזית בתרבות הישראלית²³, מחייבת להבין כי היא עצמה מהווה את כור ההיתוך לעיצוב האופי ותכונות של הוולד, מהם ייווצרו בהמשך שייכות הלאום וכוח היצירה והתרבות העצמיים של האדם.

מסקנה זו מחייבת אותנו לבחון מהיכח מגיע הכוח המחולל הזה ומהם יכולותיו.

קריאת התורה לבכור "פטר רחם", תלות קיום הבכורה בבכור, במעברו תהליך רחמי שלם וקביעת אם הילוד על פי האישה בה התקיים התהליך הרחמי, מלמדים כי הרחם האימהי הוא המחולל את השייכות הזו.

הגדרת התורה את הרחם כ"מקור דמיה" של האישה וכ"ערווה", פותחים את הפתח להבנת העוצמה הזו באישה.

¹⁹ "פי יסיר את בנך מאחרי - - בנו של גוי כשישא את בתך יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי. למדנו שבן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך, אבל בן בנך הבא מן הגויה אינו קרוי בנך אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי, אלא כי יסיר את בנך וגו'" (דברים ז', ד' ורש"י ד"ה כי יסיר את בנך).
ובגמרא – "א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר קרא: (דברים ז') כי יסיר את בנך מאחרי, בנך מישראלית קרוי בנך, ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה" (יבמות כ"ג, ע"א).

²⁰ מצות עשה לפדות כל איש מישראל בנו שהוא בכור לאמו הישראלית שנאמר כל פטר רחם ליי" (רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה א').
²¹ "יוצא דופן והבא אחריו - שניהן אינן בכור לא לנחלה ולא לכהן" (בכורות מ"ז, ע"ב).
²² הרב זלמן נחמיה גולדברג, יחוס אמהות בהתלת עובר ברחם של אחרת (תחומין, כרך ה' תשמ"ד, עמ' 248 – 259).
²³ שייכות הכהונה בבסיסה לבכורים ודיני הירושה.

מקום גילוי מקורות החיים

"וַאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשֵּׁה דָוָה וְגִלְהָ אֶת עֶרְוַתָּהּ אֶת מִקְרָהּ הֶעֱרָה (גילה – רש"י) וְהִיא גִלְתָּה אֶת מִקְוֹר דְּמִיָּה וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרָב עִמָּם" (ויקרא כ', י"ח).

הכתוב מלמד אותנו, כי מקור המושג ערווה אינו שלילי אלא חיובי – ערווה מלשון "מִקְרָהּ הֶעֱרָה" – גילוי מקור. מכאן לומדים חז"ל כי "כל ערוה שבמקרא לשון גילוי" (בראשית מ"ב, י"ב).

ערוות הגוף היא אם כן, המקום בו מתגלה הגוף במהותו המקורית. באישה, מקור דמיה - הרחם, הוא מקור החיים שבה.

זווית ראייה חיובית זו את ה"ערווה", מודגשת על ידי חז"ל בהרחבתם את תכונת ה"ערווה" באישה עד שערה וקולה, משיבוה הכתוב אותם, בשיר השירים.

"אמר שמואל: קול באשה ערוה, שנאמר 'כי קולך ערב ומראך נאוה'. אמר רב ששת: שער

באשה ערוה, שנאמר 'שערך כעדר העזים'". (ברכות כ"ד ע"א).

רש"י במקום מחדש לנו חידוש עצום בביאורו כי משיבוה הכתוב את המקומות הללו באישה, אנו למדים על היותם מושא לתשוקה.

"קולך ערב – מדמשבח לה קרא בגוה, שמע מינה תאוה היא".

ברור, שרש"י לא בא "לספר לנו" באילו אברים באישה קיים כוח התשוקה והתאוה. הוא מותח קו מקשר בין ערווה, תאוה ושבח ברמה של תורה. ה"ערווה" היא מקום עם עוצמת תאוה והתאוה היא מעלה ושבח בעיני התורה. ההתייחסות החיובית והשבח, אינם רק למציאות ה"ערווה" אלא גם לתשוקה הקיימת בה. אי הצורך ללמוד על מקומות התאוה, משיבוה הכתוב את אותם המקומות (עובדה הידועה לכל בן אנוש), וכן ההצבעה על שער האישה ואפילו קולה כ"ערווה", קביעה הנחשבת לנו קיצונית ביותר ואף לא הגיונית, מחייבת אותנו להבין שההתבוננות של התורה על ה"ערווה" והתאוה הנובעת ממנה, היא ממקום אחר לגמרי מזו שאנו מכירים מן התרבות השולטת כיום. את מגמת השיבוה של ה"ערווה" והתאוה שבה ברמה של תורה נוכל להבין אך ורק על בסיס הבנתנו לעייל את ה"ערווה" כ"גילו מקור".

הערווה והתאוה אותם משבח הכתוב, הינם תוצאה מן המגע במקור החיים שבגוף. משיכת בני האדם אל מקומות הערווה, נובעת מהיותם מקום גילוי של חיים. המפגש עם יסודות הקיום, טומן בחובו התפרצות של חיים וריגוש עצומים, עד אין קץ. ברור אם כן, שהערווה והתאוה אותם משבח הכתוב בשיר השירים, הינם הרבה מעבר ל"חוויה המינית" אותה אנו מכירים בעיקר מן התרבות המערבית. בהבניית התרבות הישראלית המקורית, המשיכה המינית, אינה הבנייה סוציולוגית חברתית פטריארכלית כפי שסוברת התפיסה הפמיניסטית המערבית ואינה מצד שני, אינסטינקט חייתי, אלא תוצאה ישירה ממשכת מקור החיים שבגוף, שממנו נמתח קו רציף עד לרמה של ההבניה התרבותית. הטבע הגופני אינו מציאות נפרדת מן ההבניה התרבותית, אלא המחולל המרכזי שלה.

הם ביטוי חווייתי גופי של תשוקה אינסטינקטיבית, הנובעת מן הכמיהה להתחבר למקור בו מתגלים ונוצרים החיים, לשאוב מכוחו. המגע הזה העוצמתי, יוצר פרץ של כוחות וחוויית חיים שאין לה גבולות²⁴.

הרחבת השפעת מקור החיים שבגוף האישה, אל שעה, קולה, אישה וביתה

את הבסיס ה"ערוותי" כמקור יצירה של חיים, אנו מוצאים במקומות ההולדה שבאיש ושבאישה וכן מקום ההנקה שבאישה. אמנם, פוטנציאל גילוי המקור שבהם, נצרך להמון סייגים ותנאים, כיוון שקיומו וקיום והתשוקה הנלווית לו, נחווים יותר ברמות הנמוכות שלהם. מסיבה זו הערוותיות יש לה פנים שליליים אפילו בתורה²⁵. אולם, כשתנאים אלו מתקיימים, כפי שנביא בהמשך, מתפרץ הכוח הזה באישה, להיות נוכח ופועל אפילו בשעה וקולה. לעומת פרץ חיים זה בגוף האישה, אצל האיש, גדר ערוה מינימאלי בלבד. מעבר למקום הערוה עצמו של האיש, אפילו שער הערוה עצמו, אינו מקיים אצל האיש את עוצמת מקור הקיום²⁶. עוצמתו הגדולה יותר של כוח המקור שמן הגוף באישה מאשר באיש, היא המביא לכך שהן הלאום, הן הבכורה והן שייכות הוולד, נקבעים על פי השייכות הרחמית. השהייה במקור זה במצב של הכלה מוחלט, מקבעת בוולד את יסודות הקיום, שיאפשרו לו בעתיד לפעול בישרות ובהתאמה לאותם היסודות, המוטמעים ברחם מכוח היותו מקור היווצרות.

אולם בכך לא מסתיימת הרחבת השפעת מקור החיים שבגוף האישה את השפעתו. התבוננות נוספת, על יחסי הגומלין שבין האיש והאישה מלמדים כי רחמיות זו של האישה, המתרחבת אף לשעה וקולה להיות "ערוה", מרחיבה את השפעתה באופן תמידי בקשר הזוגיות שלה עם אישה ומשם על כל ביתה.

התבוננות בדרך התייחסות חז"ל לקשר האישות, מראה כי התרחיש הרחמי, הינו מרכזי אף בקשר הזוגי שבין האיש והאישה. את הקשר הזוגי הם מגדירים כקשר אימהי.

"מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דודה תחת הפנים עורתיך שמה חבלתך (לשון חבלי יולדה – רש"י) אמך שמה חבלה ילדתך" (שיר השירים ח', ה').

קשר הזוגיות - תחת הפנים עורתיך" הופך בתהליך האישות לקשר אימהות, בו האישה מולידה את אישה מתוכה – "שמה חבלתך אמך".

²⁴ המשקל הניתן לתשוקה כביטוי אוטנטי של מגע עם מקורות החיים עם כל הפוטנציאל המשתמע מכך מוצא את בטויו בפסילת הזוגיות החד מינית מלהיחשב זוגיות, מן הסיבה שאין בחיבור זה תשוקת מקור ועל כן קשר זה הינו קשר עקר. "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב', כ"ד). ודבק ולא בזכר - דליא דיבוק, דמתוך שאין הנשכב נהנה אינו נדבק עמו" (סנהדרין נ"ח ע"א ורש"י שם).

²⁵ את הפער בין רמת התודעה שלנו למבטה של התורה על המציאות אנו פוגשים כבר בתורה עצמה ביחס ללשון ה'ערוה'. אם ביחס ל'ערוות הארץ', משמעות ה'גילוי' שבערוה עוד ניכרת, הרי שב'ערוות דבר', משמעות ה'חסרון' שב'ערוה' היא שבלוטת, למשל בפסוק הבא: "כי יקח איש אשה ובעלה והיא לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר קריית ונתן בידה ושלחה מביתו" (דברים כד, א). ברמת ההתייחסות הגלויה, אף שהמדובר ברמת ההתייחסות של התורה, מהווה הערוה מציאות שלילית (וראו להלן). רק רמת התייחסות שמעבר לממד המציאות הגלויה, מסוגלת לחשוף את המעלה שבתגבור כוח הגוף, עד כדי הגדרת ערכי החיים המופיעים בערוה לראש' (למשל בנדרים לב, ב) ו'כפנים' (למשל בברכות כד, א) של הוויית החיים.

²⁶ זאת אנו למדים מן ההיתר לקרא לקראת שמע כנגד שער ערוות האיש המבצבץ לו מבגדו: "ושער של איש אפילו של ערוה היוצא דרך נקב שבבגדו מותר לקרות כנגדו" (משנה ברורה סימן ע"ה, ס"ק ט'). לעומת זאת, באישה, אפילו לבעל אסור לקרא קריאת שמע, כנגד שער הראש של אשתו: "שער של אשה שדרכה לכסותו, אסור לקרות כנגדו. הגה: אפי' אשתו" (שו"ע אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ע"ה, סעיף ב').

הבנה זו מלמדת, כי תרחיש ההולדה מן האם, אינו תרחיש חד פעמי בעת הלידה, אלא **תרחיש הווי קבוע יום יומי של הכלה והולדה של האם את אישה.**

הגדרת האישה כאמו של האיש – כזו היולדת אותו, מלמדת א) שמשם לא רק מופיעים החיים, אלא לשם כוונתם החיים. האיש כונס אל האישה במעשה האישות ומתחדש ממנה. ב) תרחיש ההולדה מן האם, אינו תרחיש חד פעמים בעת הלידה, אלא מצב הווי קבוע יום יומי של הכלה והולדה של האם את אישה בתרחיש תמידי. אישיות האיש ופועלו, מולדים מתוך הכינוס התמידי אל האישה במצב הזוגיות שביניהם. קביעת הגמרא כי "כל הנושא אישה נמחלין עוונותיו"²⁷א, אינה קביעה "דינית", אלא תוצאת מציאות. מכוח חיבור האישות התמידי של האיש עם האישה, הוא חוזר אל מקורה ונולד בהתחדשות ללא עוון.

קריאת האישה בשם "בית"²⁸, מרחיבה את היקף פעולת המקור הרחמי של האישה אל כל בני ביתה ותחומי הבית. כל מערכת העשייה בבית, אינן פעולות פרודוקציה יצרניות בעלות ערך כלכלי כפי שטען הפמיניזם המרקסיסטי, אלא חלק בלתי נפרד ממרחב השפעת ההכלה הרחמית, הפועלת על כל בני הבית באופן קבוע אף לאחר מעשה הלידה. ההכלה הקיומית הקבועה הזו, כוללת בתוכה הן את המרכיבים הפיזיים של חיבור האישות שבין האיש והאישה, הן את הפעולות והמצבים השונים המאפיינים את הבית (שהייה, אכילה, שינה וכו'), והן את המאפיינים הרגשיים והנפשיים הנובעים מן ה"בית" - יכולת ההקשבה הנקייה, יכולת ההכלה הנפשית ויכולת השיקוף. כל אלו מהווים את גורמי החיבור והסוציאליזציה המרכזיים של תרבות האדם. רחמיות זו וביתיות זו, הן האחראיות ליצירת תולדות בעלות ישרות, תואמות מקור, הן מוסרית והן תרבותית. ילדים בעלי נפש גדולה, יצירתיים ויוצרים המביאה את האישים הפועלים במציאות לידי פעולה ישרה תואמת מקור. את האיש מביאה רחמיות זו של הבית, לידי פעולה ישרה תואמת מקור ביציאתו מביתו ומן החוץ היא מחזירה אותו אל ביתו ליישר עצמו להיות שוב עצמו²⁹.

במבנה הבית האידיאלי, בכניסתו של האיש אל הבית, הוא נכנס אל מקדש חיו אל משתית קיומו³⁰, לכנוס אל מקור חייו, בו הוא יכול לבחון האם פעולותיו בחוץ אכן תואמים את היסודות הללו, האם סטה מהם האם פעל מספיק למימוש הפוטנציאל הטמון בו. במצבים שלא כך, הוא מקבל את הכוח להשלים זאת ביציאתו הבאה, או סופג ביקורת על סטייתו מקו חייו. במצב בית תקין, אכפתיות האדם וחשש האדם במצבים של סטייה, גדולים הרבה יותר מביתו מאשר מן החוק, מבית הדין או מגורמי ביקורת אחרים. הבית הוא המתקן, המיישר את הדרך והנותן כוח ממקור קיומו התמידי של האדם. האישה היא אילת המקדש הזה ואבן השתייה הזו, מכוח הייסוד ה"ריחמי" הקיים בה.

הרחבת השפעת הנשיות מן היסוד הרחמי אל הבית ואל כל היושבים בו, מופיעה בהרחבה נוספת של היסוד הנשי - ברמת הלאום.

²⁷ "חתן וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל וכו' מחלת שמה בשמת שמה אלא שנמחלו לו כל עונותיו" (ירושלמי מסכת ביכורים פרק ג', הלכה ג').

²⁸ "אמר רבי יוסי: מימי לא קריתי לאשתי אשתי...אלא: לאשתי ביתי...". - שהיא עיקר של בית" (שבת ק"ח, ע"ב).
²⁹ בדרך הבנה זו דברי חז"ל: "...אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה" (ילקוט שמעוני שופטים רמז מ"ב), מפורשים באופן עמוק ביותר. אין כוונת חז"ל לאישה "צייתנית" השומעת לכל מה שבעלה אומר לה, אלא באישה ה"עושה" - יוצרת את רצון בעלה מתוך פעולת האישות הרחמית הקבועה שבו נמצא הבעל עימה היוצר בו רצון תואם מקור. הנוחה לכיוון זה ניתן לראות מייחוס חז"ל מאמר זה כלפי יעל אשת חבר הקיני: "וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה גדולה על ידה אמרו אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה מאן אמרו אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה" ילקוט שמעוני, שם, שם). אותה יעל, גוברת על סיסרא דרך מעשה האישות: "אמר רבי יוחנן: שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום, שנאמר: (שופטים ה') בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד. (יבמות ק"ג ע"א). אמנם לא כאן המקום להאריך.

³⁰ "משניטל ארון, אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת - שממנה הושתת העולם (יומא נ"ג ע"ב ו"ד ע"ב).

תרגום הייסוד הנשי - לרמת הלאום

תרגום הייסוד התולדתי מן האם ברמת הלאום, מופיע מצד אחד, בכינוי האישה בשם "ארץ" ו"קרקע עולם".

"...רקמתי בְּתַחֲתֵי אֶרֶץ - במדור התחתון שבמעני אמי (תהלים קל"ט, ט"ו ורש"י שם) - "...ואחשוב קראה ארץ כענין אסתר קרקע עולם היתה (סנהדרין ע"ד ב') (אלשיך במקום).

מהצד השני, היחס לאדמה הוא בד בבד הן כאימו של האדם והן כאשתו - "יְבַעְלוּךְ בְּנֵיךְ", כפי היחס שהכפול שראינו של האיש אל אשתו³¹, כשאל מעשה ההתיישבות בארץ מתייחס הכתוב כאל מעשה אישות.

"ומאי משמע דהאי בית הבעל לישנא דמייבתותא (לשון יישוב - תרגום) היא - דכתיב (ישעיהו ס"ב) כִּי יְבַעַל בְּחֹר בְּתוּלָה יְבַעְלוּךְ בְּנֵיךְ, ומתרגמינן: ארי כמה דמיתותב עולם עם בתולתא יתייתבון בגויך בנייך" (מועד קטן ב', ע"א).

מהשוואות אלו אנו למדים, כי האישה והארץ הינן מציאויות תואמות, שקשר האדם אליהן תואם אף הוא. אין המדובר (למי שחושד), בקשר מטפורי, אלא ממשי ובעל השלכות מהותיות בסיסיות בחייו של האדם. החיבור אל האדמה הוא המביא את פעולת האדם (במלאכות השבת) להיות יצירה³² והוא התנאי להתגברות כוח יצירתו במלאכות אלו³³.

מקשר זה של האדם עם האדמה, נוצר דפוס הלאומיות, השונה לחלוטין מזה המופיע בתפיסת השוויון.

לא זכות ההגדרה העצמית היא המובילה בהמשכה למימושה בטרטוריה, אלא הטרטוריה היא המולידה מקרבה את הלאום הנמצא עמה בקשרי גומלין תמידיים, כייחס הבן/האיש אל האם/האישה. דפוס הקשר הראשון הוא קשר של שליטה וניצול - דפוס הקשר הגברי, ואילו דפוס הקשר השני הוא דפוס קשר אינטימי של השלמה - דפוס הקשר הנשי.

ברור אם כן, שאם בתפיסה השוויונית יכולה זכות ההגדרה העצמית לכלול באותה טרטוריה, בני לאומים רבים, הרי בתפיסת הלאום התולדתית הנשית, שייכות בני האדם ללאום אחד, תלויה בשייכות אל אדמת תולדתם. חיבור זה הינו הכרחי על מנת ליצור בני אדם נאמנים לתרבותם וייחודיים ביצירתם.

³¹ "מי זאת עלה מן המדבר מתרפקת על דודה תסת המפוח עורתיך שמה חבלתך (לשון חבלי יולדה - רש"י) אַךְ שְׁמָה חֲבֵלָה יְלֵדְתָךְ" (שיר השירים ח', ה').

³² זיקה המופיעה במלאכות השבת, בהיות פעולות קלות, בגדר מלאכה המחייבת מיתה, רק בגלל היות האדם הפועל אותן מחובר אל הקרקע. כך בירוק בשבת לרוח, חייב משום זורה, רק בגלל היות האדם גידולי קרקע. יריקת האדם מים מפיו, אינה מחייבת! [הגה: הרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק, חייב משום זורה - ואף לדעת הרמ"א יש לצדד דהוא דוקא ברוק דכמו דאין דישה ומעמר אלא בגידולי קרקע כן אין זורה אלא בגידולי קרקע ואדם נקרא גידולי קרקע אבל לא במים דלא הוי גידולי קרקע (שו"ע אורח חיים סימן שיט סעיף יז ובביאור הלכה שם)]. כך בתלישת שתי שערות, ציפורניים, או עור הגוף, הנחשבות מלאכה, רק כיוון שהאדם הוא כמחובר לקרקע ["אסור ליטול שערו או צפרניו, בין ביד בין בכלי, בין לעצמו בין לאחרים, וחייב על שתי שערות" (שו"ע אורח חיים סימן ש"מ, סעיף א')]. "...ועוד יש ליזהר שלא יתלוש מן עור שלו בידו או במקומות אחרים דהוי כמחובר לקרקע דכן משמע בריש סנהדרין דאדם הוי כקרקע" (ט"ז סימן שלו)].

³³ מגמה זו מופיעה אף היא דרך מלאכות השבת ומוצאת את ביטוייה בצורך לקביעות הרחקה בלתי נתפסות כשהמדובר בחשש לפעולה ביחס למחובר אל הארץ. כדוגמת האסור לעלות על אילן, אפילו לא להישען עליו, ואפילו לא להניח עליו חפץ או להוריד ממנו חפץ, גזירה שמא יעלה ויתלוש ["אין עולים באילן, בין לח בין יבש (ואפילו אם כבר נתייבש לגמרי שאין בו שום לחלוותי כלל וגם נשרו עליו וענפיו ופירותיו דלא שייך בו א"כ שום חשש תלישה - משנה ברורה), ואין נתלים בו (וה"ה דאין נשענין ונסמכין בו - משנה ברורה) ואין משתמשין (כגון להניח חפץ על אילן או להוריד איזה דבר מאילן או לקשור בו בהמה וכיוצא בזה - משנה ברורה) במחובר לקרקע כלל (ודוקא בגבוה מן הארץ ג' טפחים), גזרה שמא יעלה ויתלוש (עלים או ענפים או פירות ויתכוין לתלשם ואתי לידי חיוב חטאת - משנה ברורה) (שו"ע אורח חיים הלכות שבת סימן של"ו סעיף א')]] לעומת זאת כאשר החיבור לאדמה הוא דל (בגבעול רך). כל החשש נגזר ואינו [הגה: "...וכל זה באילן וכיוצא בו, אבל קנים הרכים כירק, מותר להשתמש בהם אעפ"י שמחברים בקרקע, דאין אסור להשתמש בירק (דבכלל עשבים הם ובעשבים לא גזרו - משנה ברורה). (שו"ע אורח חיים הלכות שבת סימן של"ו סעיף א')]].

כך מותר לשכב על הדשא, לנענעו, להריח בפרחים ובעשבים כשהם מחוברים ואף לנענעם אנה ואנה, ללא כל חשש שמא יבוא לתלוש ["מותר לשבת ולשכב על גבי דשא...ואף מותר לנענע את הדשא המחובר אנה ואנה ובלבד שיזהר שלא לתלוש מן המחובר...מותר להריח בפרחים ובעשבים כשהם מחוברים לקרקע, ואם גבעולים הור רך וגם אין דרכו להתקשות, אף מותר לנענעם אנה ואנה ובלבד שיזהר שלא לתלוש דבר מן המחובר... (שמירת שבת כהלכתה, פרק כ"ו, סעיפים כ', כ"ב)].

הזכר - כוח הזיכרון והעוררות, של מגמת המקור בזהות הנשית

הבנת מרכזיות הנשיות הן בחיבור הזוגי שבין האיש והאישה והן בהגדרת הלאום, מחייבים באור מחודש את מיקומה של הזכריות במערכת הזוגית שבין האיש והאישה וברמת הלאום.

על תפקודו של האיש במערכת הזוגית אנו למדים מן העובדה שערך ה"ערווה" שבאישה, המהווה את זהות המקור שבה, שייך אך ורק באישה הנשואה, אך לא ברווקה.

"אמר רבי יצחק: טפח באשה ערוה. למאי? אילימא לאסתכולי בה (אם אשת איש היא – רש"י) - והאמר רב ששת: למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים - לומר לך: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף! ...אמר רב חסדא: **שוק באשה ערווה (באשת איש – רש"י)**...אמר שמואל: **קול באשה ערוה**, שנאמר (שיר השירים ב') כי קולך ערב ומראך נאוה. אמר רב ששת: **שער באשה ערוה**, שנאמר (שיר השירים ד') שערך כעדר העזים" (ברכות כ"ד, ע"א).

מדברי הגמרא עולה כי הוויית המקור של האישה קיימת רק כאשר היא נשואה, כשמעשה הנישואין מרחיב את כוח המקור שבאישה מן המקור, אל שאר גופה ואפילו שיערה וקולה. קיום גדר זה רק בעקבות מעשה הנישואין, מלמד כי המפגש הנקבי עם הזכר, הוא המחוללה המעורר בגוף האישה את הוויית המקור. ללא זאת, גופה נטול רמת חיות זו.

הזכריות היא הכוח ה"מזכיר" ומעורר את הגוף להוות הוויית מקור. זיכרון הזכר הטבוע בגוף הוא המאפשר הולדת גוף בעוצמה זו.

יחסי גומלין אלו שבין האיש והאשה, הם המביאים לכינוי האיש והאשה בשם 'זכר' ו'נקבה'. הבעל מכונה 'זכר' מלשון זכירה – כוחו לעורר באשה את מקור חייה, והאשה מכונה 'נקבה', כי כוחה לנקוב ולרדת עד מוקד ותהום היצירה שבגופה. מכאן יוצאת מסקנה עצומה - **הזכריות, אינה מטרה, היא כוח מחולל**. מצד אחד מרכזיותו מוכרחת. ללא הוא נשאר הגוף ברמת קיומיות דלה. מאידך, אין הוא המטרה, אלא הצביון הנשי.

שיפור ההבדלה המגדרית, את פוטנציאל ההעצמה בחיבור בין המינים

הבניית ה"זכרון" שבאיש, אל מול הבניית המקור הרחמי שבאישה, יוצרת הבדלה מהותית בין האיש והאישה. מצד האיש - גופניות דלה יחסית באיש. בעוד ששער ראשה של האישה מגיע לדרגת "ערווה", אצל האיש, אפילו שער הערווה, אינו מגיע לדרגה של "ערווה"³⁴. כוח המשכה החזק הזה של גוף האישה, אל הוויית המקור שבגופה, מייחד אותה להיות כארץ וקרקע עולם³⁵, שאינה משתנה מהפועלים עליה³⁶, אלא המתנקזים אל תוכה הופכים להיות כדוגמתה. מאידך, הזכר שייך לעולם המלאכי³⁷, בעוד

³⁴ "שער של אשה שדרכה לכסותו, אסור לקרות כנגדו" (שו"ע, אורח חיים, סימן ע"ה סעיף ב'). לעומת זאת באיש – "ושער של איש אפילו של ערוה היוצא דרך נקב שבבגדו, מותר לקרות כנגדו" (משנה ברורה, שם ס"ק ט')
³⁵ "לא נקח עֲצָמֵי מִמֶּנָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי בַסֵּתֵר רְקֻמָּתִי בְתַחְתּוֹת אֶרֶץ - במדור התחתון שבמעמי אמי (תהלים קל"ט, ט"ו ורש"י ד"ה בתחתיות ארץ).
 "בתחתיות ארץ, שהוא כמו שאמרו ז"ל (נדה ל"א, א') במדור התחתון שבמעמי האשה, ואחשוב קראה ארץ כענין אסתר קרקע עולם היתה (סנהדרין ע"ד ב')" (אלשיך תהלים פרק קל"ט).

³⁶ כך מצינו שאין קרקע הקבר נטמאת מן הקבור בה, ואין קרקע עבודה זרה נאסרת מן העבודה זרה שעבדו עליה. "קבריה דרב הוו שקלי מיניה עפרא לאישתא בת יומא (להתרפאות מן העפר). אתו אמרו ליה לשמואל אמר להו: יאות עבדין, קרקע עולם הוא, וקרקע עולם אינה נאסרת. דכתיב (מלכים ב', כ"ג) וישלך את עפרה על קבר בני העם. מקיש קבר בני העם לעבודה זרה, מה עבודה זרה - במחובר לא מיתסרא, דכתיב (דברים י"ב) אשר אתם ירשים אתם את אלהיהם על ההרים הרמים, על ההרים אלהיהם, ולא ההרים אלהיהם. הכא נמי, במחובר לא מיתסר" (סנהדרין מ"ז, ע"ב).

³⁷ עיר גברים עלה חכם ויָרַד עַל מִבְּטָחָה - זה משה רבינו שעלה לבין המלאכים גבורי כח" (משלי כ"א, כ"ב ורש"י שם ד"ה עיר גבורים עלה חכם) - ר' יהושע בש"ר אחא גברים כתיב **שכלם זכרים ואין בהם נקבות**, עלה חכם זה משה שנאמר ומשה עלה אל האלהים: (ילקוט שמעוני משלי רמז תתקנט ד"ה עיר גברים עלה חכם).

לאישה אין נגיעה בעולם זה³⁸. משום כך, דווקא לאיש תהיה השייכות לתורה³⁹, למניין⁴⁰ ולמצוות עשה הקשורות בזמן ובפעולות הדיינות⁴¹ והמלכות⁴², שמהותם הוא הקניית הזיכרון אל המציאות.

באופן אבסורדי, הרצון הפמיניסטי לחלוק עם הגברים את תפקודי ה"זכירה" (כגון בבית הכנסת ובדיינות), מונע מתפקודי ה"זכירה" הללו מלהיות כלים להשלמת התיפקוד והעוצמה הנשית, ומעוות כלים אלו להיות כלי שליטה, הנהגה וכפיה פטריארכליים, המנציחים את שלטון הגבריות בתפיסה תרבותית מעוותת.

הפטריארכיה המדגישה את שלטון הגבר לא רק בתא המשפחתי אלא גם במערכת החיים החברתיים, הינה עיוות בתפיסת התרבות הישראלית יהודית, לא רק של המערכת הזוגית, אלא גם של המערכת החברתית והתרבותית כולה. בארגז הכלים התרבותי העולמי הנוכחי אנו רואים במושגים של "הנהגה", "הובלה", "ניהול", "ניצחון", "תנועה", "מלחמה", "כפייה", "עוצמה", ביטויים תכליתיים. אולם על פי המהלך שהתוונו עתה, כל המושגים הללו הינם אמצעים וכלי זיכרון לתרבות שמושגיה התכליתיים הם - "בית", "הכלה", "הולדה", "הקשבה", "מנוחה", "שיקוף" ו"יצירה".

הבנת מיקום הזכריות ככוח מחולל, אך לא כמטרה ולעומתו הנשיות כמטרה, נותנת מענה ברור לשאלה ששאלנו לעיל - האם ההבדלה והדגשת השונות המגדרית מחד והאתניות הלאומית מאידך, אינם יוצרים פתח לחזרה לגזענות שתרבות השוויון כה התאמצה להתרחק ממנה.

תרבות מעגלית מול תרבות פירמידה היררכית

התשובה טמונה בהבדל שבין אופן ההתקמות התרבותית הנהוגה כיום לבין זו שהצגנו עד אתה במאמר. בתרבות הנוכחית גם זו התורנית, המחשבה והרוח הם היוצרים והמובילים את התרבות. הרוח, המחשבה והתבונה, הינם פועלים זכריים. משום כך מגמתם היא מגמה של שאיפה לעוצמה, שליטה והובלה. מתוך כך כל הבדל בין אדם לאדם ולאום ולאום, מתורגמים אוטומטית להיררכיה בו כל גורם שואף להיות עליון על האחר. אולם בתרבות שאנו מציגים במאמר זה, גוף האדם ברמת הפרט והאדמה ברמת הלאום, הם גורמי החיברות (סוציאליזציה) והתירבות. שם מרכז המסה להתפתחות המוסר, היצירה, וההתחדשות התרבותית. הגוף שיסודו הקיומי הוא הרחם, פועל בדפוס מעגלי (כצורת הרחם), בניגוד לרוח והחשיבה, הפועלות בדפוס היררכי פרמידי (כצורת הזכריות). תרבות זו, המופיעה דרך כלים "נשיים" כדוגמת "הכלה" ו"הולדה", לא השליטה היא מגמתה, אלא דפוס פעולה של הרמוניה והשלמה, המרחיקות לגמרי את מגמות השליטה, ההוראה, הניצול ומשיכת העוצמה⁴³, הקיימות בתנועה הזכרית. מגמה זו מעקרת מן היסוד את החשש לשימוש בשונות האתנית או המגדרית לשם ניצול, שליטה או אדנות. החלוקה וההבדלה למגזרים האתניים והמגדריים השונים - בין לאומים, בין יהודי ולא יהודי, בין ישראלים כוהנים ולוויים ובין גבר ואישה, לא רק שאינם עלולים להיות מנותבים

³⁸ "יש שכתבו שנהגו ללבוש בגדים לבנים נקיים ביום כפור, דוגמת מלאכי השרת" (שו"ע אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תר"י) - ולפ"ז אין הנשים לובשין לבנים דאין יכולים להיות כמלאכים דעיר גברי כתיב" (מגן אברהם סימן תר"י ס"ק ה' ד"ה דוגמת מלאכי)

"יש שעומדים על רגליהם כל היום וכל הלילה" (שו"ע אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תר"ט סעיף ה') וטעם העמידה להיות דוגמת המלאכים. ונשים לא יעמדו" (משנה ברורה סימן תר"ט ס"ק י"ג). "כי אין יכולין להדמות להם" (שער הציון שם, ס"ק י"ט).

³⁹ "כל המלמד בתו תורה - לומדה תפלות" (משנה סוטה כ', ע"א). "יישרפו דברי תורה ואל יימסרו לנשים" (ירושלמי סוטה פ"ג ה"ד).

⁴⁰ "שכל דבר שבקדושה כגון קדיש וקדושה וברכו וקה"ת ונשיאת כפים אין אומרים אותו בפחות מ' זכרים... - לאפוקי נשים" (שו"ע אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן נ"ה סעיף א' ומשנה ברורה במקום).

⁴¹ "אין האשה מעידה... אין האשה דנה" (תלמוד ירושלמי מסכת יומא פרק ו' ה"א)

⁴² "אין מעמידין אשה במלכות" (רמב"ם הלכות מלכים פרק א', הלכה ה' על בסיס מדרש תנאים לדברים פרק י"ז פסוק ט"ו).

⁴³ "אין ממנים האשה פרנסת על הצבור" (ספרי דברים פרשת שופטים פיסקא קנז). "כך, מגבש הבן את זהותו האינדיווידואלית, האקטיבית, המונעת לפעולה בעוד זו הנשית מופנית לבניית מערכות יחסים ותקשורת. בעוד הגבריות מתבטאת בנפרדות ובצורך לשלוט, מתבטאת הנשיות בצורך בקשר ובשיתוף פעולה. דפוסית תקשורת דימוי ה'רשת' מול ה'פירמידה' - נשים עסוקות בטוויית רשת של קשרים, וגברים עסוקים בטיפוס במעלה הפירמידה ההיררכית. (גילגן, בתוך פרידמן, 1996, עמ' 30).

לניצול ויצירת היררכיה בין הקבוצות, אלא להפך – הם מאפשרים העמקה מקסימאלית של הזהות האינדיבידואלית של כל מגזר ומתוך כך, יצירת אינטראקציה והפרייה הדדיים⁴⁴.

סוג הקשר הזה, אינו מתאפשר בתרבות השוויונית. בהיותה מחייבת הרדדה של התפקודים השונים על מנת לשמר את השוויון בין המינים, היא נעדרת את צורך ההשלמה והתלות האבסולוטית הקיימים בין האיש והאישה, כאשר ייחודיותם מובלטת עד לרמת הקצה והיא מסתפקת ואף מעודדת קשרים הסכמיים, חברתיים וכלכליים הבנויים כולם על אינטרסים חיצוניים. ה"הכלה" וה"הולדה", מעבר למעשה הפיזי עצמו של לידת הוולד, לא יתקיימו בזוגיות זו, כיוון שרמת הקשרים הינה שיתופית בין שווים. מתוך כך, הרצון ליצירת קשרים אלו יורד וכשהם נוצרים, אינטרסים נוגדים צרים, מביאים לפירוקם ואף הרצון לפרי משותף לחיבור הזוגי הינו דל.

שינויים מרחיקי לכת בסוגיות הלאומיות והעולמיות שעל הפרק

הבנת המרכיב הנשי שבתרבות האתנית התולדתית, הן במישור המגדרי ברמת הפרט והן במישור האתני ברמת הלאום, מאפשרת לנו לבאר את הדרך בה התרבות הישראלית היהודית, יכולה לתת מענה למצוקות והשסעים הלאומיים והעולמיים בהם נגענו בחלקו הראשון של המאמר. אנו ניגע בכמה מהם.

- **שינוי אופי ההנהגה העולמית** - כיוון שהמגמה הפטריארכלית היא זו ששולטת עד עתה בעולם (גם כשהמנהיג הוא אישה), המגמה המדינית השולטת ביחסי הגומלין שבין הלאומים היא המגמה הראליסטית⁴⁵ הרואה כל מדינה ככזו הרוצה להגיע למקסימום עוצמה, כשזו יכולה להיות רק על חשבון האחר. מתוך תפיסה זו נוצרה החשדנות במערכת היחסים הבין לאומיים בין המדינות, כשכל מדינה חושדת בחברתה וממילא מגבירה את עוצמתה מתוך חשש לעתידה. מגמה זו בתרבות הפטריארכלית אינה יכולה להשתנות, כיוון שבסיס ההנהגה הזכרית הוא בסיס היררכי המחייב ממילא שליטה וניצול של האחד את השני. הכנסת הממד האתני בתפיסת הלאום הפטריארכלית, רק הגבירה את רמת המידור בין העמים והובילה לגזענות, השמדה וניצול של העמים את מי שהחשיבו נחותים מהם. הגופניות הפכה כלי שרת להעצמת השליטה והניצול של העולם המערבי את העולם האסיאתי והאפריקאי. העצמת הבניית הלאום על האתניות התולדתית, **שדרך השפעתה אינה היררכית אלא מעגלית**, מאפשרת פתיחת פתח לפיתוח ייחודיותם של הלאומים השונים, בלא שהדבר ילווה ביצירת היררכיה שולטת ומנצלת, אלא במגמת השלמה ושיתוף פעולה. פיתוח מגמה זו, יש בכוחו לתת מענה לבעיית ההגירה העולמית שהבאנו בחציו הראשון של המאמר.

- **טיפול בנגע ההגירה** – לעומת התפיסה השוויונית שכללה בזכות ההגדרה העצמית, בני לאומים רבים באותה טריטוריה ואף עודדה הגירה המונית ממקום ההולדה למקומות אחרים על פי צרכי הכלכלה הגלובאלית, תוך דחיקת האתניות למסגרת הצרה והווירטואלית של ה"רב תרבותיות" והקהילתיות המדומיינת והפיכת מיליונים רבים לעבדי הכלכלה העולמית, הרי בתפיסת הלאום התולדתית, הבנת חשיבות מיקום כל עם במקום הולדתו הטבעי כתנאי לקיום ייחודיות הלאומים וחוסנם, יש בכוחה ליצור שינוי דרמטי של סדרי העדיפויות בהשקעת הכספים העולמית. במקום בזבז מיליארדים רבים למימוש צדקנות שקרית של הסכמה באונס

⁴⁴ החלוקה התפקודית שבין הזכריות והנקביות, אינה מצטמצמת ביחסים שבין האיש והאישה, היא מופיעה בכל רמות הקיום של המציאות. מצד אחד ברמת המיקרו – ביחס שבין תכונת הזרע לתכונת הביצית. באיש - כוח יריית הזרע וצבעו יהיה לבן. באישה – כוח ההכלה של הביצית את הזרע אל תוכה, כשהצבע השולט יהיה אדום כדם המקור. ברמת המאקרו אנו נפגש ביקום, מצד אחד תנועת האור המהירה ביותר, ומן הצד השני כוח המשיכה של החור השחור. כדוגמת יחס הכוח שבין כוח הפעולה הזכרי לבין כוח ההכלה הנקבי, כך גם היחס שבין כוח המשיכה של החור השחור, לעומת כוח התנועה של האור. כפי שתולדת הזיווג שבין הזכר והנקבה, היא כתבנית הנקבה (יהודי הוא הנולד לאמא יהודיה כאמור), כך גם בחיבור שנוצר בין האור והחור השחור, חזק כוח המשיכה של החור השחור מכוח התנועה של האור להכילו אל תוכו באופן מלא, בלא חזרת האור ממנו. קיום יחסי גומלין שבין הזכריות והנקביות על בסיס הפרדת התפקודים שהבאנו לעייל, יוצרים חיבור תואם הן כלפי רמת המיקרו שבאדם (רמת הזרע והביצית) והן ברמת המקרו של היקום. בכך נפתח למעשה פתח לקיום זיקה, יחסי גומלין והעצמה הדדית, בין מישורי החיים ברצף הזה.

⁴⁵ תומאס הובס, קרל פון קלאוזביץ.

של הלאומים החזקים כלכלית, לקבל לאומים זרים אל תוך ארצם, מיקוד השקעת המדינות העשירות את הונם בקיום, פיתוח והחזרת הלאומים הנוודים אל מקום הולדתם. חיזוק המגמה האתנית בהגדרת הלאום, אף תביא באופן טבעי לחיזוק רצונם של העמים להישאר בארצות מולדתם, למרות הקשיים הכלכליים והפוליטיים בארצם.

- **העצמת הזוגיות שבין גבר ואישה** – הבנת מעמד הנשיות במערכת החיבור הזוגי שבין האישה והאישה ואופן התפקוד הזכרי בזוגיות זו, עתידים להביא לחיזוק תא הנישואין, מתוך ההכרה בתלות ההדדית של תהליך העצמה הנשי והתפקוד הזכרי בקיום זוגיות זו. ההכרה בערך המוסף שבהשלמה הזוגית, תעלה בהכרח את מעמד הילודה שהינה תוצר ישיר ופריה של זוגיות זו ותעצים את פוטנציאל תכונתם של הילדים הנולדים מתוך הזוגיות הזו, ליכולת פיתוח רגשי, יצירתי ותרבותי פורצי דרך.

- **הרפיית מתח בסוגיית הסכסוך האסלאמי העולמי והישראלי פלסטינאי** – כפי שהסברנו לעיל, מקור הסכסוך הישראלי הערבי, הוא כמקור הסכסוך האסלאמי המערבי. על כן, בבסיסו הוא אינו טריטוריאלי, אלא נובע מתפיסת המערב את הלאום כקיבוץ בני אדם בעלי רצון להגדרה עצמית ואת החיבור אל הקרקע כאמצעי לחיזוק ההגדרה העצמית הזו בעזרת שטח תחום. תפיסת לאום מערבית זו, מהווה לאסלאם בגידה באדמה כיוון שהיא הופכת את האדמה ממקור הקיום לאמצעי ניצול. מכאן גם מגיעה הטענה כי כל ההתיישבות הציונית היא התיישבות קולוניאלית. חזרה אל תפיסת הלאום התולדתית, מחזירה את סוג הקשר עם האדמה להיות תואמת לזו האסלאמית. ממילא היא, עתידה בטווח הארוך, להרפות את ההתנגדות האסלאמית למדינת ישראל ולעולם המערבי כולו, שהינה כאמור התנגדות לצביון הלאום ה"נצלני" שבה. ביטול נקודת המוצא לעימות ולסכסוך הישראלי ערבי, תפוגג ממילא גם את סוגיית המחלוקת הטריטוריאלית.

- **מעבר לחינוך אתני** – בתפיסה המערבית, על מנת להצליח להכיל את המגזרים התרבותיים השונים המרכיבים את המדינה, יוצרת הישות הלאומית תרבות עצמית, סמלי הזדהות חדשים, דגל המנון וכדומה ומכניסה את אזרחי המדינה לכור היתוך תרבותי, תוך שהיא מדריכה לצמצום התרבויות השונות לרמה של מנהגים וטקסים "רב תרבותיים". האפיק החינוכי פונה באופן טבעי אל אותו מכנה משותף לאומי, מעצים את מעמד הטקסיות הלאומית שנבנתה זה עתה, יוצר היסטוריה חדשה הבנויה על נרטיב הלאומי המחודש ובעיקר מנסה להכניס לתוכה את אותם קבוצות משנה שאינן מזדהות עם הגדרת הלאום המחודשת (כדוגמת ערבים, חרדים). אולם כשל הרב תרבותיות עליו עמדנו לעיל, והכרת המבנה האתני התולדתי עליו מושתת התרבות הישראלית יהודית, כמו גם התרבות האסלאמית, מלמדים כי העצמת התרבות האתנית התולדתית של כל מגזר, היא הבסיס ליצירת הקשר עם המגזרים האחרים, כיוון שדווקא שם טמון העומק התרבותי וממילא הבסיס התקשורתי כלפי מעגלי תרבות אחרים.

שינוי נוסף שאנו עתידים לחוות בעקבות העצמת המגמה התולדתית האתנית הנשית היא, בדרך העצמה הנשית, המתגברת מאוד בדורות האחרונים.

נאו פמיניזם נשי

העצמת המגמה הנשית מהצד האתני התולדתי וההבדלה החדה שבינה לבין היסוד הזכרי, יוצרות מהפך גמור ביחס לתנועה הפמיניסטית (במובנה המקורי - מהמילה הלטינית Femina, שפירושה אישה או נקבה) ודרך ההשפעה שלה על תרבות העולם.

ההצבעה על כוח ההשפעה המיוחדת את האישה, דווקא מן היסוד הרחמי שבה, משנה לגמרי את החזון הפמיניסטי. כיום מתמקד המאבק הפמיניסטי בהשגת כוח פעולה ועוצמה גם לצד הנשי. אולם על פי התהליך שהתוונו עד כה, אלו מהווים זכריים ולא נקביים. משמעות הדבר היא, שדווקא הפמיניזם בהווייתו הנוכחית, מביא להנצחת הפטריארך, מתוך השלטת דרך ההתנהלות הזכרית גם על המין הנשי.

זיהוי העוצמה הנשית דווקא מצד הייסוד התולדתי שבאישה, מתווה שינוי כיוון בתהליך העצמה הנשי. כנגד התפיסה המערבית הרואה ברחמיות מציאות חסרת ערך וככלי הולדה טכני המושכר לכל דורש (אם פונדקאית) והתפיסה התורנית הרואה ברחמיות גורם סגולי, מצע בלבד להופעת תרבות הרוח היהודית – הבלטת הנשיות את כוח ההכלה הרחמי ועוצמת הבית המתרחבת ממנו.

תנועת ההכלה האקטיביסטית, שהובלטה בתורה בכוחן של בנות לוט "להוציא ערוותן אל החוץ"⁴⁶ ולשלוט במעשה הביאה של אביהן. ביכולתה של רחל לתת סימניה ללאה⁴⁷ לאפשר לה להופיע כדמותה. ביכולתה של לאה להפעיל את רחמה ולהפוך את העובר שבתוכה מזכר לנקבה⁴⁸, בעוצמתה של תמר להוביל את יהודה אף כנגד רצונו להופיע את המשיחיות דרכה⁴⁹, באומץ של יעל אשת חבר הקיני לנקז את כוחו של סיסרא אליה⁵⁰, בכוחה של אביגיל שגילתה שוקה והוליכה את דוד לאורה⁵¹ וכדוגמת אסתר שבמעשה הכלתה את אחשוורוש, משכה את כוחו לבניין הבית על ידי בנה⁵², כל אלו הינן דמויות מופת להופעת רחמיות אקטיביסטית. **הפעלת כוח המקור באופן בחירי**, החזקה יותר מכל מציאות פועלת זכרית.

העוצמה, התעוזה וההנהגה הנשית, המושקעות כיום באופן אבסורדי להעצמה "גברית", אינן מושקעות לחינם ולא לעולם יושקעו לתכלית זרה. לא ירחק היום, והעצמה זו תבצע תפנית חדה, להעצים את משקל הבית בתרבות האישיית ותרבות הלאום. בית שלא יהווה מקום בו הבעל והמשפחה "מקבלים שירותים", אלא מקום עוצמתי מעין כמוהו כמקום הרחם באישה, שכוחו לעצב את באי קורותיו כפי מקורם המוסרי והתרבותי, בנאמנות מלאה. שביציאתם משם הם יהיו נאמנים למקור היווצרם ובכניסתם לשם, הם יוסיפו כוח להעצמת הבית, להוליד אותם בכל יום מחדש. כל פועלם יקבל את כיוונו מכוח העצמת הבית וכל כיבושם, לשם העצמת הבית.

סיכום

פתחנו בזיהוי המקום בו נהפך דגל השוויון מרצון להביא להזדמנות שווה לכל אדם להגיע למימוש העצמי הייחודי לו, ל"תרבות שוויון", המוחקת במודע את כל סממני השונות בין הלאומים ובין המינים. נגענו ברווח שהרוויחה האנושות מפנייתה לכיוון הזה ובחיבור תהליך הגלובליזציה למגמה זו. זיהינו את הכשלים הקיומיים שמביאה תפיסה תרבותית זו, לעולם ואצלנו. ובעיקר – הצבנו אלטרנטיבה פורצת דרך – היסוד התולדתי, כיסוד פועל, תרבותי ואת השלכות שיש לתפיסה זו הן על המרחב הפרטי והן על מרחב הלאום.

קל לנו יותר להזדהות עם כשלי תרבות השוויון, אך קשה הרבה יותר להטות אוזן לאלטרנטיבה, הנותנת למרחב הגופני ולכוח ההכלה וההולדה הנשיים שנתפסו עד היום כפעולות טכניות (בתפיסה המערבית) וכבסיס סגולי בלבד (בתפיסות התורניות), מרכזיות בעיצוב התרבות והמוסר הישראלי והעולמי.

אולם עלינו לדעת, העצמה הנשית בתקופה זו של הגאולה, לא ניתנת לערעור ולמחיקה. היא חלק בלתי נפרד מהתרקמות הגאולה האחרונה המכונה בשפת הסוד **"נקבה תסובב גבר – התעלות"**

⁴⁶ "וּתְהַרְוֶינָה שְׂפָתֵי בָנוֹת לוֹט מֵאֲבֵיהֶן - אִף עַל פִּי שֵׁאִין הָאִשָּׁה מֵתַעֲבֵרַת מִבִּיָּאָה רֵאשׁוֹנָה, אֵלּוּ שִׁלְטוּ בַעֲצֵמָן וְהוֹצִיאוּ עֲרוֹתָן לַחוּץ וְנִתְעַבְרוּ מִבִּיָּאָה רֵאשׁוֹנָה" (בראשית י"ט, ל"ו).

⁴⁷ "וַיְהִי בְבִקְרֵי וַיְהִי הָאֵלֶּה - אֲבֵל בְּלִילָה לֹא הִיָּתָה לָאָה, לְפִי שִׁמְסַר יַעֲקֹב לְרַחֵל שִׁמְנַיִם, וְכִשְׂרָאָתָהּ רַחֵל שִׁמְכַנְסִין לֹא לָאֵה אִמְרָה עֲכָשׁוּ תְּכַלֵּם אַחוּתִי, עֵמֵדָה וּמִסְרָה לֵה אֹתָן שִׁמְנַיִם" (בראשית כ"ט, כ"ה).

⁴⁸ "וְאַחַר יְלֵדָהּ בֵּת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה - פִּירְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ שְׁדָנָה לָאָה דִּין בַּעֲצָמָה אִם זֶה זָכָר לֹא תֵהָא רַחֵל אַחוּתִי כֹאחַת הַשְּׁפָחוֹת, וְהַתְּפִלָּה עָלֶיהָ וְנִהְפֵךְ לְנִקְבָה" (בראשית ל', כ"א ורש"י שם).

לח ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח -...ביקש לעבור זימן לו הקדוש ברוך הוא מלאך הממונה על התאוה, אמר יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים מהיכן גואלים עומדים: מדרש אגדה בראשית פרק "ל"ח, י"ד).

⁵⁰ "אמר רבי יוחנן: שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום, שנאמר: (שופטים ה') בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד" (יבמות ק"ג, ע"א).

⁵¹ "מלמד שגילתה את שוקה, והלך לאורה שלש פרסאות" (מגילה י"ד, ע"ב).

⁵² אסתר פרק ד

(טז) לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת (שעד עתה באונס ועכשיו ברצון - רש"י). וכאשר אבדתי אבדתי - כאשר אבדתי מבית אבא אובד ממך שמעכשיו שאני ברצון נבעלת לגוי אני אסורה לך:

הנקבה להיות כתוקף הזכר⁵³. תרבות השוויון, שואבת את כוחה מן המגמה הזו. רק אלטרנטיבה ראויה המקיימת מגמה זו אך באופן ראוי. תוכל לפנות את מקומה לתרבות הטובה ממנה.

---

⁵³ "עד מתי תתחמקין הבת השובבה פי ברא יקוק הַדְּשָׁה בְּאַרְץ נְקִיבָה תְּסוּבֵב גְּבַר (ירמיהו ל"א, א) – כמן בן זכר (פירוש התפילה לרוקח) - כי תתעלה הנקבה להיות כתוקף הזכר (של"ה פרשת בא תורה אור).